

ОСНОВНІ ЕТАПИ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМ ОРГАНІЗАЦІЇ МЕТОДИЧНОЇ РОБОТИ В НАШІЙ КРАЇНІ

У статті виокремлено основні етапи розвитку підвищення професійної діяльності вчителів у нашій країні. Особлива увага приділяється інноваційному періоду.

Ключові слова: етап, організація методичної роботи, інноваційний період, методична робота.

В статье выделены основные этапы развития повышения профессиональной деятельности учителей в нашей стране. Особое внимание уделяется инновационному периоду.

Ключевые слова: этап, организация методической работы, инновационный период, методическая работа.

In the article highlights a few of the basic stages of development of the professional activity of teachers in our country. Special attention is paid to the innovative period.

Key words: stage, organization of professional activity, innovative period, professional activity.

Сучасні тенденції розвитку України, демократизація суспільства ставлять перед вітчизняними педагогами нові завдання, провідним із яких є вдосконалення процесу підвищення рівня професійної підготовки вчителів. Виходячи з цього, професійна діяльність педагогів розглядається як уміння впроваджувати нові типи стосунків між вчителем і учнем, нові «технології» опанування знаннями, нову прозорість навчального процесу. Визначені тенденції актуалізують потребу наукового дослідження організації методичної роботи, яка налагоджує, корелює і допомагає професійній освіті вчителів.

Багато науковців розглядають проблему організації методичної роботи в школі (Ю. Бабанський, Н. Волкова, В. Кудзосєва, Т. Рабченюк та інші). Зазначимо, що має місце неординарний підхід щодо визначення самої суті цього поняття. Одні автори розглядають це поняття як форму організації підвищення професійності вчителів (Ю. Бабанський, Н. Волкова, В. Кудзосєва, Т. Рабченюк та інші), як умову розвитку педагогічної творчості педагогів (Т. Берсенєва, Л. Білієнко, Н. Дудниченко, В. Загвязинський, С. Максимюк, Є. Повар), як допомогу у формуванні наукової організації навчального процесу (Г. Азаріашвілі, В. Головінов і В. Головінова, І. Жерносек, В. Зотова, О. Остапчук), як засвоєння досягнень науки і передового досвіду (Г. Гребенюк, О. Деменцев, І. Жерносек, Ф. Касабаєва, К. Кіндрат, Ф. Красовський, Р. Кулдаветов, В. Лозовецька, М. Нікандров, Є. Петрова та інші); інші – як організацію підвищення кваліфікації та атестації педагогічних працівників (Т. Абдулаєв, О. Автомонова, В. Бондар, Х. Золотар, С. Мануйленко, О. Овдієнко).

Мета статті. Виокремити основні етапи розвитку підвищення професійної діяльності вчителів у нашій країні, надати характеристику кожному з них у інноваційному періоді.

Опрацювання вітчизняних джерел із питання організації методичної роботи і насамперед тих, що відображають історичні етапи розвитку організації методичної роботи у закладах освіти та частково – психологію управління педагогічним колективом у аспекті підвищення рівня професійної діяльності, а також узагальнення власного педагогічного досвіду автора, дало можливість виокремити чотири основних етапи з вирішення проблем організації методичної роботи у нашій країні. Хронологічно, на наш погляд, їх можна подати так:

I етап – «Початковий» (з початку 20-х і до середини 60-х років ХХ століття) характеризується зародженням та розвитком організації методичної роботи у закладах освіти. Така назва пояснюється тим, що вперше з'являються методичні рекомендації щодо управління процесом організації методичної роботи. Зокрема, робота І. Векслера «Коллективна методична робота учительства в школі 2-го ступеня» (1925) є однією з найперших, у якій автор пропонує теми для методичних засідань. Цей підхід є новим для того часу і досить перспективним. Автор одним із перших у нашій країні запропонував плановану роботу викладачів у питанні підвищення їх кваліфікації [1].

Подальші публікації цього періоду теж були спрямовані на озброєння вчителів методами навчання і на визначення «центру» методичної допомоги. Наприклад, Є. Заруді (1937) у своїх працях наводить зразки оформлення методичних кабінетів, визначає їх функцію в діяльності вчителя. Автор висуває ідею запровадження методичних кабінетів у процесі навчання: «Створення методичного кабінету для педагогів є умовою використання наочності у підвищенні знань учнів» [3, с. 23].

У цей період простежується намагання дослідників визначити певну систему в організації методичної роботи. Хоча поняття «система методичної роботи» в науковій літературі не має однозначного визначення. Одні автори використовують його як упорядковану діяльність організації методичної роботи (Х. Золотар, Є. Зоріна, С. Чавдаров); інші дослідники використовують це поняття як взаємодію складових її об'єктів, у результаті чого виникають нові інтегральні якості, не притаманні до цього жодному з об'єктів (Л. Дмитрієва, Є. Заруді). Проте всі автори зазначають, що система методичної роботи спрямована активізувати викладача на розвиток педагогічної професійності [2; 3].

Як свідчить аналіз педагогічної літератури цього періоду, методична робота була покликана безпосередньо впливати на якість навчального процесу, покращувати його.

II етап – «Централізовано-управлінський» (із середини 60-х і до середини 70-х років ХХ століття),

ознаки якого визначаються будовою ієрархічних структурних компонентів у організації методичної роботи.

Провідну роль відіграє управління основними елементами структур методичної роботи, а також централізована діяльність інститутів післядипломної педагогічної освіти у визначенні змісту методичної роботи. Такий підхід до організації методичної роботи зумовив виникнення нової форми підвищення професійності викладачів, яку позначаємо поняттям «методична служба».

Нагальна необхідність такої роботи зумовлена тим, що домінуючий на той час ідеологічний підхід до пояснення і розв'язання педагогічних задач був централізований. Проблеми організації методичної роботи вирішувалися через моделювання ієрархічних структур в управлінні підвищення педагогічного досвіду вчителів. За своєю будовою вона нагадує модель методичної роботи, що була запропонована на початку 60-х років.

Зазначимо, що у визначеному нами другому етапі управління методичною роботою у закладах освіти, організація цього процесу орієнтована командно-адміністративним принципом і не враховує соціально-психологічний клімат у праці вчителя.

3 етап – «Класичний» (з 70-х до середини 90-х років ХХ століття), характеризується злагодженою структурою управління процесом організації методичної роботи (елементи його структурних компонентів залишаються і до сьогодні).

Форми організації методичної роботи зазначеного періоду досить динамічні, але організовані за принципом традиційної стратегії навчання. На цьому етапі вже простежуються позитивні рішення цієї царини педагогічної освіти. Зокрема, вдосконалюються колективні, групові та індивідуальні форми методичної роботи, впроваджуються наукові досягнення, уточнюються і доповнюються поняття «методична служба», «методична робота» і зроблено акцент на розвитку творчого потенціалу кожного викладача.

4 етап – «Інноваційний» (із середини 90-х років ХХ століття і донині). Особливість цього етапу пов'язана зі зміною філософії освіти в Україні, із тенденціями інтеграції освіти України з європейським співтовариством, із «перебудовою» світогляду вчителів щодо зміни традиційної організації навчання на інноваційну.

Характерною особливістю цього етапу ми відзначаємо активне намагання психологів і педагогів поєднати свої зусилля у розв'язанні ряду проблем з організації та управління підвищенням кваліфікації педагогів в умовах ступеневої професійної освіти. У цей період розробляється комплекс нових проблем, пов'язаних із якісно новим, інноваційним підходом до розуміння сутності організації методичної роботи. Поміж них можна визначити такі: 1. Аналіз соціального управління у педагогічній діяльності в перехідний період та реформування системи освіти в Україні згідно з Болонським процесом. 2. Розуміння педагогічного менеджменту в управлінні навчальним процесом, у тому числі й методичною освітою. 3. Аналіз психологічних чинників та детермінанту діяльності молодого вчителя. 4. Обґрунтування психологічних механізмів та умов розвитку особистості вчителя. 5. Розробка інноваційної освіти дорослих. 6. Дослідження управління з позиції системного підходу і, насамперед, із позицій управління професійною перепідготовкою і підвищенням кваліфікації викладачів та керівників навчальних закладів. 7. Дослідження психологічних основ управління людськими ресурсами на базі закладів освіти. 8. Дослідження інноваційних педагогічних технологій та особливостей колективної навчальної діяльності.

З'являються наукові публікації, у яких автори порушують проблему зміни в організації методичної роботи, підкреслюють значимість кадрового складу педагогічного колективу [5].

Інноваційний етап в організації методичної роботи спрямований на діяльність підготовки вчителів до особистісно-зорієнтованого навчання, розвитку педагога як самодостатньої особистості – творчого суб'єкту педагогічної діяльності, підготовленого до діалогічного демократичного спілкування.

Отже, проблема організації методичної роботи в інноваційний період, розглядається у таких напрямках: 1. Створення єдиної загальної тематики обов'язкової для всіх форм методичної роботи, відповідно до цілей і завдань розвитку освітнього закладу. 2. Використання диференційного підходу в оцінці результативності методичної роботи кожного викладача відповідно до його кваліфікації. 3. Організація планування проміжних і кінцевих результатів методичної роботи з обраної проблеми. 4. Запровадження теоретико-педагогічного й методичного всеобучу педагогічного колективу у формі постійно діючого методичного семінару. 5. Проведення відкритих занять, які є добровільно обраною формою демонстрації результатів педагогічного пошуку.

Нагадаємо, що саме в ці роки було здійснено значний внесок до теорії формування нової свідомості педагога щодо сутності його діяльності – перехід від «технічно-функціональної» організації методичної роботи до гуманістичної, коли проблема людських стосунків посідає перше місце. Можемо стверджувати:

1. Здійснюється якісно новий підхід до підвищення педагогічної освіти викладачів у закладах освіти: розробляються нові програми з урахуванням наукових досягнень; впроваджуються нові форми методичної роботи («Школа молодого вчителя», «Паспорт педагога-новатора» тощо); удосконалюються такі функції методичної роботи, як: організаційно-педагогічна, пошуково-дослідна.

2. Визначено роль і місце методичної роботи у структурі навчальних закладів. Методична робота в закладах освіти розглядається як важлива ланка безперервної освіти вчителів. При цьому особливість методичної роботи полягає в тому, що викладачі беруть участь у ній без відриву від виконання своїх основних обов'язків.

3. Зроблено науково обґрунтований аналіз існуючих моделей методичних служб, змісту методичної роботи, напрямків її діяльності, механізму управління і тенденцій розвитку методичної роботи.

Проте, слід зазначити, що в організаційному плані методична робота нині не завжди відповідає сучасним вимогам розвитку української національної освіти, не забезпечує повною мірою подолання

суперечностей між рівнем знань і вмінь педагогів відповідно до сучасних вимог системи підготовки фахівців у контексті Болонської декларації. Методична робота потребує нового наукового розв'язання з удосконалення запровадження в практику навчальних закладів досягнень психолого-педагогічної науки і передового педагогічного досвіду. Як свідчить теоретичний аналіз педагогічної літератури, досі залишається не з'ясованою проблема стимулювання викладачів щодо підвищення рівня кваліфікації. Саме цим ми можемо пояснити недостатній рівень ефективності методичної роботи у закладах освіти і, як наслідок, недостатню творчу активність педагогічних кадрів та існування особистісних суперечок.

Важливим показником інноваційної стратегії навчання є гуманістична спрямованість освітніх інноваційних процесів. Хоча ці питання й розглядалися раніше, проте вони ще потребують глибшого наукового дослідження. Безумовно, що гуманізація займає чільне місце в організації діяльності вчителя, але педагог ще не готовий реалізувати цей принцип у своїй діяльності.

Таким чином, можемо стверджувати, що інноваційний етап в організації методичної роботи, спрямований на діяльність підготовки викладачів до особистісно-зорієнтованого навчання, розвитку його як самодостатньої особистості, творчого суб'єкту педагогічної діяльності, підготовленої до діалогічного, демократичного спілкування. Саме в цьому і полягає, на нашу думку, гуманістична спрямованість педагогічної діяльності вчителя. Підготовлений до інноваційної стратегії навчання викладач спроможний організувати навчальний процес, у якому будуть реалізовані: а) психолого-педагогічні умови розвитку вільної особистості, здатної до саморегуляції та усвідомленої особистісної відповідальності; б) педагогічне управління створенням продуктивних ситуацій з розвитку ініціативи в учасників навчального процесу.

Подальших наукових пошуків потребує виявлення мотивації активної участі педагогів у методичній роботі.

Література

1. Векслер И. Коллективная методическая работа учительства в школе 2-й ступени / И. Векслер. – М., 1925. – 68 с.
2. Дмитриева Л.Н. Содержание и формы работы педагогического кабинета / Л. Н. Дмитриева. – М., 1962. – 24 с.
3. Заруді Е. Методичний кабінет на допомогу вчителів I-IV кл./ Е. Заруді // Радянська школа. – 1937. – №5. – С.19–28.
4. Майданенко С. В. Організація методичної роботи в педагогічному училищі в умовах реалізації ступеневої професійної освіти вчителя: Автореф. дис. ... канд. пед. наук / С. В. Майданенко. – Кривий Ріг, 2007. – 20 с.
5. Методичні служби України: проблема управління, професійна підготовка: [навч.-метод. посібн.] / за ред. Г. С. Данилова. – К. : ІЗМН, 1997.